

bestaan nu wel en de vraag is of de oude bronnen etnografisch wel volledig zijn, of dat er tussentijds iets veranderd is. Moderne antropologen worden door de schrijver afgebeeld als wetenschappers die menen dat geloven en zienswijzen van de mensen van tegenwoordig die van vroegere mensen weerspiegelen, en dat deze door de eeuwen heen onveranderd zouden zijn gebleven (8). Dit is een zeer achterhaalde visie, die weinig met de hedendaagse antropologie te doen heeft, hoewel de wortels van hedendaagse geloven natuurlijk wel heel ver terug kunnen gaan. Het komt hier niet slechts neer op een dynamische ecologische balans tussen mensen en tijgers, die vaak door menselijke activiteiten verstoord wordt. Het is meer dan dat, want de dorpingen, maar ook de hovelingen beschouwen de kosmische krachten waarin de tijger gedacht wordt te participeren als echt. Zij zijn dus geen metafoor en staan niet slechts symbool voor iets. Een dergelijk gegeven zou echter een grondige studie van de hele etnografie van dit gebied impliceren, waarvan de etnografie van de tijger slechts een onderdeel is, en dat valt buiten het bestek van dit boek.

Met terzijdelating van deze kritieken, is het boek een waardevolle bijdrage tot de literatuur omtrent de tijger in de Maleise wereld, waarin bronnenmateriaal naar voren wordt gebracht dat, gezien tijdsbeperking, problemen van financiële aard of taalbarrières, maar zelden beschikbaar is voor wetenschappers buiten Nederland. Boomgaards collega's zullen hem hiervoor dan ook dankbaar zijn.

Robert Wessing

R. Cleverens, *De koningsvleugel. Geschiedenis van de particuliere appartementen in het Paleis Noordeinde* (Hilversum: Verloren, 2001, 176 blz., €23,-, ISBN 90 6550 659 4).

Van het Paleis Noordeinde kennen de meeste mensen alleen de voorkant. Daar zwaait de koninklijke familie op prinsjesdag naar de talloze toeschouwers. Het grootste deel van het paleis is echter niet zichtbaar: de koningsvleugel. Deze ligt aan de achterzijde van het gebouw. In één van de vleugels aan die kant bevonden zich tot 1940 de privé-vertrekken van de Oranjes. De schrijver van het boek wil de lezer aan de hand van gedetailleerde beschrijvingen een 'rondleiding' geven in dat deel van het paleis. Doelstelling van het boek is namelijk het schetsen van een beeld van de contemporaine en huidige indeling van de koningsvleugel. Bovendien schenkt de auteur aandacht aan de wijze waarop de koninklijke hoogheden omgingen met de beschikbare gelden.

Het boek kan worden onderverdeeld in twee delen. In de inleiding wordt de geschiedenis van het paleis beschreven. Ook vertelt Cleverens de lezer wie er wanneer heeft gewoond. In het tweede deel wordt van vele kamers een beschrijving gegeven van de inrichting door de eeuwen heen.

In 1609 schenken de Staten van Holland een paleis aan stadhouder Maurits: het Oude Hof aan het Noordeinde in Den Haag. In 1814 wordt het paleis grondig verbouwd. Koning Willem I regeert het ene jaar vanuit Brussel (en Laken) en het andere jaar vanuit Den Haag. 's-Zomers verblijft de vorst op Het Loo. Het paleis krijgt zowel werkvertrekken als privé-ruimten. Deze laatste bevinden zich in een aparte vleugel in het zuidwesten van het paleis; deze vleugel wordt dan ook wel de 'koningsvleugel' genoemd. In november 1817 kunnen de nieuwe bewoners deze zuidwest-vleugel van het paleis betrekken.

Willem II ziet niets in paleis Noordeinde. Hij woont in het paleis op de Kneuterdijk en gebruikt paleis Noordeinde als verblijf voor logees. Zijn zoon, koning Willem III, verblijft daar-

entegen 's-winters in het paleis. Daar wordt in 1880 ook zijn dochter, de latere koningin Wilhelmina, geboren. In 1909 bevalt Wilhelmina in dezelfde kamer als waar zij is geboren, van haar enige kind: prinses Juliana.

In mei 1948 wordt het paleis getroffen door een grote brand. De regering besluit dan de residentie te verplaatsen naar Soestdijk. In 1979 wordt besloten dat Den Haag wederom de residentie van het staatshoofd moet worden. Na een verbouwing kan de vorstin in 1984 paleis Noordeinde in gebruik nemen als werkpaleis.

Het tweede deel van het boek betreft een beschrijving van de inrichting van het voormalige woongedeelte van het paleis. Op een zo gedetailleerd mogelijke wijze beschrijft Cleverens hoe de kamers er hebben uitgezien: vloerbedekking, behang, plafonds, meubels, verlichting en schilderijen komen aan de orde. In een aantal aparte kaders beschrijft de auteur hoe de aanschaf van een bepaald artikel verloopt. Dat vormt een welkome afwisseling op alle details van bijvoorbeeld de rollen behang of de schoorsteenmantels.

Hiermee komen we op een probleem van dit boek: wie vormen eigenlijk de doelgroep? Wellicht kenners van kastelen, want de schrijver noteert bijvoorbeeld: 'Hierbij denkt men direct aan de grote boekenkast... afkomstig ... uit het huis De Voorst.' (80) De aanwezigheid van een verklarende woordenlijst pleit echter niet voor een specialistische doelgroep van bijvoorbeeld interieurarchitecten. Het boek lijkt eerder bedoeld voor een breder publiek. Maar in dat geval behoeft de woordenlijst wel behoorlijk wat uitbreiding. Want wat moet de lezer zich precies voorstellen bij een 'toilettafel met nieuwe bazin bekleed?' (58) Het onregelmatige gebruik van noten is ook een zwak punt van het boek. Sommige citaten worden geheel niet verantwoord in een noot. Een ander verwarrend aspect van het boek is dat sommige hoofdstukken beschikken over een samenvatting c.q. nabeschouwing. Afgezien van het feit dat het nut van die samenvattingen niet echt duidelijk is, bevatten zij soms ook nieuwe informatie. Zo staat in de samenvatting van 'kamer 160' (zitkamer van koningin Wilhelmina) dat de schoorsteenetagères in 1950 worden verwijderd. Het eigenlijke hoofdstuk houdt echter op in 1896.

Het boek, mooi uitgevoerd en rijkelijk voorzien van illustraties, staat helaas vol met schrijven/of zetfouten. Zo wordt in de tekst gesproken over een 'lustre Louis Xm à Sphinx' terwijl bij de illustraties die lamp wordt vernoemd naar Louis m (94). Eén zin wordt zelfs in spreektaal (of Gerard Reve-stijl) geschreven: 'De prins zijn moeder, Louise de Coligny, woonde...' (7) Al met al valt er het nodige aan te merken op het boek. Maar voor de lezer die gewoon wil lezen hoe de Oranjes 'er bij zaten' in het paleis Noordeinde, is het aangenaam leesvoer.

M. A. de Winter

S. L. Gobardhan-Rambocus, *Onderwijs als sleutel tot maatschappelijke vooruitgang. Een taal- en onderwijsgeschiedenis van Suriname, 1651-1975* (Dissertatie Leiden 2001; Zutphen: Walburg Pers, 2001, 554 blz., €39,95, ISBN 90 5730 166 0).

Dit boek is niet zomaar een boek, dat zie je meteen. Je ziet het aan de titel, die een wel erg ambitieuze onderneming laat veronderstellen. Meer dan driehonderd jaar geschiedenis van de taalontwikkeling en onderwijsrevolutie in de Nederlandse kolonie die Suriname gedurende het grootste deel van deze periode was. Je vermoedt het ook aan het volume, bijna vijfhonderd bladzijden tekst. De vrucht van een zeer intensief onderzoek dat het grootste deel van de jaren negentig overspande, en dat uiteindelijk tot een doctorstitel leidde. Laat het dus van meet af aan duidelijk zijn: dit is een doorwrocht en minutieus opgebouwd werkstuk.